

Vooraf

Een boek vol wegwijzers en één rode draad

Dieter BURSENS

Eef GOEDSEELS

Stefaan PLEYSIER

Nicole VETTENBURG

Leerlingen zijn braaf, héél braaf. De meeste toch. Meestal.

Maar dus niet altijd. Soms gaan leerlingen door een turbulente periode. Uit criminologisch onderzoek weten we dat jongeren tijdens de adolescentiefase al eens over de schreef durven gaan. Het is een fase waarin jongeren experimenteren, regels en normen aftasten en soms overschrijden. Een piek van delinquent gedrag wordt gesitueerd tussen de leeftijd van 14 tot 18 jaar, waarna dat bij de meeste jongeren geleidelijk weer wegdeemstert.

Maar deze periode is niet bij elke leerling even turbulent. Tegenover sommige leerlingen die zich slechts zéér uitzonderlijk ongepast gedragen, zijn er aan de andere zijde van het continuüm leerlingen waarbij dit gedrag veel vaker voorkomt. Er zijn ook jongeren waar het grensoverschrijdend gedrag reeds op jongere leeftijd aanvat, waar problematisch gedrag zich veel frequenter toont, en waar dat niet uitdooft met het ouder worden, maar daarentegen blijft toenemen. Als deze jongeren niet op tijd goed omringd worden en de meest gepaste aandacht of antwoorden op hun situatie krijgen, dan riskeren zij het pad van de delinquente carrière op te gaan. In plaats van de veel voorkomende, 'kleine' adolescentiedelinquentie, spreken we dan van persistente delinquentie.

Uiteraard willen we allemaal voorkomen dat het zo ver komt. Maar hoe doe je dat dan? Hoe voorkomen we probleemgedrag bij leerlingen? En hoe zorgen we ervoor dat zij niet afglijden naar een delinquente carrière? Hebben we daar wondermiddelen voor nodig? Of kunnen we al veel bereiken met subtiele veranderingen in ons dagelijks werk op school? In dit boek brengen we resultaten en inzichten van

wetenschappelijk onderzoek en bundelen we boeiende en inspirerende initiatieven van experts uit de schoolpraktijk.

In het eerste deel werpen we een blik achter de schermen van probleemgedrag. Hier komen theoretische inzichten aan bod en wordt aandacht besteed aan recent wetenschappelijk onderzoek. Stefaan PLEYSIER en Nicole VETTENBURG beschrijven onder meer wat we nu wel of niet onder probleemgedrag bij jongeren verstaan, en wat we weten over de relatie tussen probleemgedrag en de school. In het hoofdstuk van Dieter BURSENS wordt beschreven hoe de sociale binding van de leerling met zijn/haar school problemen voorkomt. En hij beschrijft de resultaten van een recent afgelopen onderzoek waarin werd bestudeerd hoe de schoolaanpak een impact heeft op deze sociale bindingen.

In het tweede deel van dit boek wordt uit de doeken gedaan hoe scholen aan preventie van probleemgedrag kunnen doen. Concrete acties en initiatieven worden in detail besproken met het oog op preventie van storend gedrag in de klas, van pesten, druggebruik, polarisering (of radicalisering) en spijbelen. Eerst licht Sven BUSSENS toe hoe je hedendaagse autoriteit en verbindend gezag in de praktijk brengt, en op welke wijze dat helpt om moeilijke leerlingen opnieuw aansluiting te laten vinden. Dat doet hij met tal van sprekende voorbeelden en praktische adviezen. Johan VAN DE WALLE presenteert in het hoofdstuk over drugpreventie de belangrijkste pijlers voor een gedegen drugbeleid op school en beschrijft beloftevolle preventieprogramma's zoals het TOPspel en het preventiepakket *Unplugged*. Gie DEBOUTTE ziet vooruitgang in de aanpak van pesten door scholen, maar wijst op het belang van cruciale bouwstenen voor een schoolbeleid dat pesten écht en blijvend wegwerkt. Veel inspiratie wordt daarbij gehaald uit het Finse, schoolbrede programma KiVa. Polarisering en radicalisering zijn thema's die niet alleen in de bredere samenleving opduiken, maar die zich ook binnen de schoolmuren manifesteren. Hoe ga je om met sociale of culturele spanningen die ontstaan in tijden van aanslagen of terrorisme? Hadelin FERONT beschrijft hoe het bijzonder boeiende ECOPOL-project daar in Brusselse scholen mee aan de slag gaat, onder meer door te werken aan het ontwikkelen van empathie bij leerlingen en het leren omgaan met emoties. Sarah NEYTS sluit het preventiedeel af met een bijdrage over spijbelen. Zij heeft het over het verbindend autoritair schoolklimaat als een belangrijke buffer ter voorkoming van afwezigheid op school, en pleit onder meer voor een *early warning system*.

Inzetten op preventie is prima. Uiteraard wil dat niet zeggen dat je nooit meer met grensoverschrijdend gedrag zal worden geconfronteerd. Daar op een

constructieve manier mee omgaan is cruciaal om een verdere escalatie van problemen te voorkomen, én om de situatie in de klas en binnen de bredere school weer te normaliseren. Het derde deel van dit boek focust op de reactie nadat problematisch gedrag zich heeft voorgedaan. Maria BEERTEN licht helder toe hoe het herstelgericht handelen niet enkel de school, de klasgenoten of slachtoffers van een incident ten goede komt, maar er ook beter in slaagt om te vermijden dat diegene die in de fout is gegaan zich buitenspel gezet voelt. Laurent THYS beschrijft het Leuvense pilootproject Ris-K. Dat is er voor leerlingen die, om diverse redenen, bijzonder moeilijk meedraaien op school en uit de boot dreigen te vallen. Centraal staat een systeem met rugzakfinanciering dat toelaat om te voorzien in een gepast, schoolextern ondersteuningsaanbod. Tom VAN WATERSCHOOT gaat ten slotte in op de vraag hoe je het best reageert wanneer zich een feit van agressie heeft voorgedaan op school. Dat kan alleen door een goed begrip van wat agressie eigenlijk is en hoe het zo ver kan komen. Na een theoretische beschrijving van dit proces komt hij tot zeer concrete adviezen en tips voor schoolmedewerkers.

Ter afronding volgt een reflectie van buitenaf. Bie MELIS, Peter GORIS en Cis DEWAELE van het Team Preventie Ontwikkeling lazen het boek en maken nog enkele scherpe reflecties. Zij leggen enkele moeilijke vragen voor, maar zien in het boek ook linken met het kader van emancipatorische preventie.

Wie het boek doorleest, vindt niet alleen inspirerende projecten, bruikbare tools, ondersteunende kaders of concrete adviezen en tips. Doorheen het boek wordt voor de aandachtige lezer steeds duidelijker dat een succesvolle aanpak van probleemgedrag in bijzondere mate rekening houdt met één cruciale bouwsteen: de relatie met de leerling. De sociale bindingen die leerlingen hebben met de leerkracht, met de klasgenoten, met de bredere school, zijn uiterst belangrijk in het doorlopen van een positief schooltraject. Scholen die er beter in slagen om met hun leerlingen, met ál hun leerlingen, sterke sociale bindingen te ontwikkelen, zullen veel minder probleemgedrag verwachten dan scholen die de aansluiting bij een deel van hun leerlingen niet hebben kunnen maken. Wie reeds bij de jongste leerlingen aandacht heeft voor sociale bindingen, ook, en misschien vooral, bij die leerlingen die het niet makkelijk hebben, zal daar de vruchten van dragen wanneer zij in de latere jaren hun turbulente adolescentiefase doorlopen. De band met je leerling laat je toe om op moeilijke momenten, bij onaangename gebeurtenissen of gedragingen, de leerling te kunnen aanspreken, een connectie te maken en samen naar een oplossing te zoeken. Wie deze kennis heeft en ernaar leert handelen, zal er meer dan eens in slagen om voor leerlingen het verschil te maken, om daadwerkelijk iets te betekenen voor leerlingen in tijden van turbulentie.